

ΖΗΣΕ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ

Του Α. Μ. Σταυρόπουλου,
Όμ. Καθηγητοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

(Ἀπό τό πρόσφατα κυκλοφορηθέν βιβλίο του: *Ίχνηλασίες*, ἀρ. κς' στή σειρά «Ἀναλόγιο» τῆς «Εὐθύνης», Ἀθήνα 2007, σ. 39-41)

Ἐδῶ και πολὺ καιρὸ, γνωστὴ ἑταιρεία κινητῆς τηλεφωνίας χρησιμοποιεῖ ὡς διαφημιστικὸ τῆς σύνθημα, με πολλές καὶ ποικίλες παραλλαγές καὶ διαζωγραφίσεις, τὸν τίτλο τοῦ σημερινοῦ κειμένου: ζῆσε τὴ στιγμή. Ἀκούγεται ὠραῖα σὰν καντιανὴ κατηγορικὴ προστακτικὴ. Ἡ ζωὴ εἶναι βραχεῖα καὶ ὀφείλεις νὰ βιαστεῖς νὰ τὴν ἀπολαύσεις. Αὐτὸ ἄλλωστε συνιστοῦσε ὁ ρωμαῖος ποιητὴς Ὁράτιος: *carpe diem*, ἀπόλαυσε τὸ παρὸν (Ὡδὲς I, 11, 8). Τὸ ἴδιο ἀνασυρμένο μεσαιωνικὸ φοιτητικὸ παράγγελμα συμβούλευε στοὺς μαθητές του καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ «Κύκλου τῶν χαμένων ποιητῶν». Ὁ κόσμος, ὅμως, εἶναι μικρὸς καὶ «ἡ βιομηχανικὴ κατασκοπεῖα»... καλὰ κρατεῖ ἔτσι ὥστε σὲ γιαπωνέζικο σερβίτσιο ποτηριῶν, πὸ μᾶς προσέφερε πρόσφατα φίλη, ἦταν χαραγμένο τὸ λατινικὸ ἀπόφθεγμα (*carpe diem*). Ἡ παγκοσμιοποίηση, βλέπετε, δὲν μεταφέρει μόνο ἐμπορικὰ προϊόντα καὶ οικονομικὰ ὀφέλη. Ἐγκαθιστᾷ παγκόσμια ιδέες ἀπὸ παλιὰ καὶ νεκρὲς γλῶσσες τὶς ζωντανεῖ εἴτω καὶ ἂν πρέπει νὰ ἀνατρέξεις καὶ σὲ λεξικά.

Τὸ σύνθημα βέβαια ἀνταποκρίνεται σὲ μία ἐγκαταστημένη νοοτροπία τοῦ νὰ ζῆσει καὶ νὰ ἀπολαύσει κάποιος τὰ ἀγαθὰ «ἐδῶ καὶ τώρα», *hic et nunc*. Οἱ Λατίνοι πάλι μπροστὰ μας, ἔστω κι ἂν ἡ ρῆση ἐκφράζει τὸν ἀμερικανικὸ πραγματισμὸ εἰσαχθέντα προσφάτως καὶ στή χώρα μας. Δὲν ξέρω κατὰ πόσον ἀτελῶς ἢ με ὑψηλὰ τέλη κατὰ κεφαλὴν τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ ιδέα ὅσο κι ἂν προδίδει μία ὑλιστικὴ ἀντίληψη καὶ ἀπιχεῖ κάπως τὸ «φάγωμεν, πῖωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκουμεν» (Α΄ Κορινθίους 15, 32), μπορεῖ νὰ τύχει καὶ λιγότερο φυλύποπτης ἐρμηνείας. Ἄν σὲ πολλὰ πράγματα ὑστερεῖς καὶ δὲν μπορεῖς νὰ εἶσαι κύριος τῶν καταστάσεων καὶ ἂν «ὁ χρόνος εἶναι ἀπαραίτητος γιὰ τὴ δημιουργία κάθε πολύτιμου ἀγαθοῦ ὅπως καὶ τῆς παρουσίας σας» (ἀπὸ διαφήμιση Τραπεζῆς), ἐσὺ εἶσαι ὁ «ἔχων καὶ κατέχων» τὴ στιγμή σου, τὶς στιγμές σου. Μὴν τὴν ἀφήνεις, λοιπόν, νὰ πάει χαμένη, ἄς τὴν ζῆσεις, ἄς τὴν ἐκμεταλλευτεῖς, ἄς τὴν ἀπολαύσεις. Δὲν γνωρίζεις τί μπορεῖ νὰ συμβεῖ ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή• ὅσα φέρνει ἢ μέρα δὲν τὰ φέρνει ὁ χρόνος• συνεπῶς *carpe diem*, ζῆσε τὴ στιγμή. Ἀκόμα καὶ τὶς δύσκολες στιγμές προσπάθησε νὰ τὶς ζῆσεις με δημιουργικὸ τρόπο.

Ἐπάρχει ἀσφαλῶς ὁ κίνδυνος ἐνὸς ἀπομονωτισμοῦ... Νὰ ἀπομονώσεις τὶς στιγμές σὰ νὰ ἦταν τελεῖς στιγμές• σὰ νὰ εἶχαν ἐν ἑαυταῖς τὸ τέλος, ἀπαλείφοντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μία τελεολογικὴ προσέγγιση, λησμονώντας ὅτι κάπου, πρὸς κάπου τέλος πάντων αὐτὲς οἱ στιγμές ἀποβλέπουν. Καλὴ ἢ στιγμιαία αἰωνιότητα, νὰ ζεῖς τὸ πᾶν στὸ στιγμιαῖο ἀλλὰ εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι ὑπάρχει μία ἀναφορὰ πὸ σὲ ἐπαναφέρει στὴν τάξη τοῦ κόσμου, στὴν διαχρονικότητα τῆς «στιγμιαιότητας». Γιατί βρίσκεσαι «ἐκεῖ ὅπου τὸ χθὲς συναντᾷ τὸ αὔριο σήμερα». Τὸ τελευταῖο πάλι ἀπὸ διαφήμιση πόλεως τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου. Κι ἂν θελήσουμε νὰ χρησιμοποιήσουμε γλῶσσα ποιητικὴ θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ λησμονοῦμε ὅτι «καὶ τὸ σήμερα εἶναι ἐκεῖνο τὸ αὔριο τοῦ χτές...» (Antonio Machado).

Ἄν γιὰ τὴν τέχνη τῆς φωτογραφίας, γιὰ τὴ δημιουργία «στιγμιότυπων», εἶναι σοφὴ ἢ συμβουλὴ τοῦ Ν. Καζαντζάκη πὸ ἐφάρμοσε ὁ γάλλος φωτογράφος Γκυ λὲ Κερὲκ (Guy Le Querrec): «Κάνε ὅπως ὁ ἐλέφαντας. Σκέψου ὅτι αὐτὸ πὸ βλέπεις αὐτὴ τὴ στιγμή δὲν τὸ ἔχεις ξαναδεῖ καὶ οὔτε θὰ τὸ ξαναδεῖς ποτέ», εἶναι ἐντούτοις ἐπικίνδυνον νὰ ἀρκεστεῖς σὲ μία μονομερὴ χρονικὰ προσέγγιση τῆς πραγματικότητας σύμφωνα με τὸ γνωστὸ ἀνέκδοτο τῆς περιγραφῆς ἐνὸς ἐλέφαντος ἀπὸ τυφλοὺς διὰ τῆς ἀφῆς καὶ μόνον. Ὁ κάθε τυφλὸς τὸν περιέγραψε ἀπὸ τὸ ἐπιμέρους μέλος πὸ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ ἐξερευνήσει ἀπτικὰ (πόδια, προβοσκίδα, αὐτιά, χουλιόδοντες κ.λπ.). Κανένας τους ἢ καὶ ὄλοι μαζὶ δὲν μπόρεσαν νὰ ἀποδώσουν τὸ συγκεκριμένο ἀντικείμενο. Μπορεῖ νὰ ἀπόλαυσαν τὸ μέλος... δὲν κατέληξαν, ὅμως, σὲ μία «μελ-ωδία»! Τελικὰ ἀπέμεινε ἀπὸ ἓνα ὀλόκληρο κινηματογραφικὸ ἔργο νὰ κρατήσουν μόνο τὴ μὴ μὲρα (πρβλ. «Ἡ αἰωνιότητα καὶ μὴ μὲρα»)!

Μὲ ὅλα αὐτὰ πὸ προηγήθηκαν δὲν ἀναιρῶ τὴ σπουδαιότητα τῆς μιᾶς στιγμῆς. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἀλληλουχίες, ἢ μία στιγμή μπορεῖ νὰ βιωθεῖ σὲ τόσο βάθος σὰ νὰ ἦταν ἡ μόνη τῆς ζωῆς σου στιγμή. Αὐτὸ

εἶναι μεγάλο κέρδος γιατί μπορείς πράγματι νὰ τὸ ἐκμεταλλευτεῖς. «Στὴν οὐσία», ὅπως καὶ στὴ φωτογραφία, «κλέβουμε στιγμὲς, γιὰ νὰ ἀπεικονίσουμε τὴν αἰωνιότητα» (Λὲ Κερέκ). Ἡ συγκεκριμένη στιγμή εἶναι τὸ κρυφὸ τάλαντον ποὺ σοῦ ἔχουν ἐμπιστευθεῖ. Μπορεῖς νὰ τὸ κρύψεις στὴ γῆ, νὰ χάσεις τὸν καιρὸ σου, νὰ σκοτώσεις τὴν ὥρα σου. Νὰ μὴν κάνεις σήμερα αὐτὸ ποὺ δὲν ἔκανες χθές, σὰν ἀντίκρουση στὸ πρόσταγμα μὴν ἀναβάλλεις γιὰ αὔριο αὐτὸ ποὺ μπορείς νὰ κάνεις σήμερα. Μπορεῖς ὅμως νὰ διπλασιάσεις ἢ καὶ νὰ πενταπλασιάσεις τὴ στιγμή σου, βιώνοντας ποιοτικὰ τὸ χρόνο σου ὡς καιρὸ εὐπρόσδεκτο, καιρὸ εὐνοίας σὲ ἡμέρα σωτηρίας (Β΄ Κορινθίους 6,2).

Ἡ χρονο-χρέωση τότε γίνεται χρονο-πίστωση. Μπορεῖ μάλιστα νὰ σὲ βοηθήσει «νὰ ζήσεις» στὴ ζωὴ σου «τὸ σήμερα τοῦ Θεοῦ», ὅπως ὑποστήριζε ὁ ἀδικοχαμένος ἠγούμενος τῆς Κοινότητος τοῦ Ταιζέ Ροζέ Σούτς, καὶ νὰ συν-χρονιστεῖς μὲ Αὐτόν.